

مدت امتحان: ۹۰ دقیقه	رشته: علوم و معارف اسلامی	ساعت شروع: ۸ صبح	سؤالات امتحان نهایی درس: احکام ۳
تعداد صفحه: ۲	تاریخ امتحان: ۱۳۹۸/۰۳/۰۷	سال دوازدهم دوره دوم متوسطه	نام و نام خانوادگی:
مرکز سنجش و پایش کیفیت آموزشی http://aee.medu.ir		دانش آموزان روزانه، بزرگسال و داوطلبان آزاد سراسر کشور در خرداد ماه سال ۱۳۹۸	

ردیف	تعداد صفحه سؤال: دو	تعداد سؤالات: ۱۵	نمره
۱	به سؤالات زیر پاسخ دهید:		
	الف) بر اساس آیه: «أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَ مَنْ أَحْسَنُ مِنْ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ» قرآن کریم چه حکمی را حکم جاهلیت معرفی کرده است؟		۰.۵
	ب) نقش حضرت امام خمینی (ره) را در ارتقای جایگاه فقه بیان کنید.		۰.۵
	ج) یکی از انواع خبر مقطوع الصدور را به اختصار توضیح دهید.		۰.۵
	د) مفهوم اولویت را به اختصار بیان کنید.		۰.۵
	ه) حجیت اجماع ناشی از چیست؟		۰.۵
	و) اجماع محصل را تعریف کنید.		۰.۵
	ز) اصولیان دلیل عقل را چگونه تعریف می کنند؟		۰.۵
	ح) چرا نهی در عبادات مستلزم بطلان آن است؟		۰.۵
	ط) یک دلیل عقلی برای حجیت احتیاط را توضیح دهید.		۰.۵
	ی) چرا حجیت تخییر امری بدیهی است؟		۰.۵
۲	اصطلاحات زیر را به اختصار توضیح دهید:		
	الف) حجت شرعی:		۱/۵
	ب) اصول اربعمائه:		
	ج) ادله فقهاتی (اصول عملیه):		
۳	نظر شیعه را با نظر مستشرقین درباره مؤسس علم اصول مقایسه نمایید.		۱
۴	تفاوت مفهوم با منطوق را با ذکر یک مثال برای هر یک توضیح دهید.		۱/۵
۵	«عام» را تعریف نموده و دو مورد از الفاظ و تعابیری را که دلالت بر عموم دارند ذکر کنید.		۱
۶	مقدمه عقلی چه تفاوتی با مقدمه شرعی دارد؟ برای هر یک مثالی ذکر کنید.		۱/۵
۷	منظور از «وحدت متعلق یقین و شک» در اصل استصحاب را با ذکر مثال تبیین کنید.		۱

ادامه سؤالات در صفحه دوم

مدت امتحان: ۹۰ دقیقه	رشته: علوم و معارف اسلامی	ساعت شروع: ۸ صبح	سؤالات امتحان نهایی درس: احکام ۳
تعداد صفحه: ۲	تاریخ امتحان: ۱۳۹۸/۰۳/۰۷	سال دوازدهم دوره دوم متوسطه	نام و نام خانوادگی:
مرکز سنجش و پایش کیفیت آموزشی http://aee.medu.ir		دانش آموزان روزانه، بزرگسال و داوطلبان آزاد سراسر کشور در خرداد ماه سال ۱۳۹۸	

ردیف	تعداد صفحه سؤال: دو	تعداد سؤالات: ۱۵	نمره
۸	دو دلیل برای حجیت برائت ذکر کنید.		۱
۹	امام صادق (ع): «من كان على يقين فشكل فليمض على يقينه، فان الشك لا ينقض اليقين» الف) روایت را ترجمه کنید. ب) کدام قاعده اصولی از این روایت استفاده می‌شود؟		.۷۵ .۱۵
۱۰	حکم موارد زیر را همراه با بیان اصل علمی مربوطه ذکر کنید. الف) وقتی مکلف هیچ راهی برای تعیین قبله ندارد. ب) هرگاه درباره از بین رفتن عدالت امام جماعت شک کنیم.		.۱۵ .۱۵
۱۱	يجوز عند الاضطرار تناول المحرم من الميتة والخمر وغيرها مقتضى هذا الاطلاق، عدم الفرق بين الخمر وغيره من المحرمات والاخبار كثيرة في المنع من استعمالها مطلقاً حتى الاكتحال. الف) کدام حکم در عبارت فوق بر عموم دلالت می‌کند؟ (.۱۵) ب) مخصص عام در متن فوق چیست؟ (.۱۵)		۱
۱۲	والصلاة على آل النبي في التشهد واجبة وقال اكثر اصحاب الشافعي: انه سنة دليلنا اجماع الفرقه و طريقه الاحتياط. وقال رسول الله (ص): من صلى صلاة لم يصل فيها على وعلى اهل بيتي لم تقبل منه. الف) نظر شافعی در مورد حکم صلوات در تشهد چیست؟ ب) بر اساس متن فوق، مرحوم شیخ طوسی چگونه دلیل شیعه را تبیین می‌کند؟		.۱۵ .۷۵
۱۳	يَحْرُمُ الْبَيْعُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ بَعْدَ الْإِذَانِ، وَالْمَخْتَارُ أَنَّهُ إِنْ بَاعَ أَتَمَّ وَكَانَ الْبَيْعُ صَاحِحًا. الف) در متن بالا چه حکم شرعی بیان شده است؟ ب) با توجه به حکم داده شده، آیا معامله صحیح است؟		.۱۵ .۱۵
۱۴	در روایت «قد نهى رسول الله (ص) عن بيع الغرر» از..... استفاده شده است. الف) اسم فعل ب) ماده نهی ج) فعل مضارع به معنی نهی د) صیغه نهی		.۱۵
۱۵	کدمیک از موارد زیر «نص» می‌باشد؟ الف) اقيموا الصلوة ب) کتب عليكم القتال ج) قم الليل الا قليلاً د) فاغسلوا وجوهكم		.۱۵
۲۰	موفق و سربلند باشید	جمع بارم	

ساعت شروع: ۸ صبح		رشته: علوم و معارف اسلامی	راهنمای تصحیح سؤالات امتحان نهایی درس: احکام (۳)
تعداد صفحه: ۳		تاریخ امتحان: ۱۳۹۸/۰۳/۰۷	پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه
مرکز سنجش و پایش کیفیت آموزشی http://aee.medu.ir		دانش آموزان روزانه، بزرگسال و داوطلبان آزاد سراسر کشور در خرداد ماه سال ۱۳۹۸	
بارم	راهنمای تصحیح		ردیف
۵	<p>الف - قرآن کریم هر حکم مغایر با احکام الهی را حکم جاهلیت معرفی کرده است. (۵/.)</p> <p>ب - ایشان فقه و فقهت را بسط و گسترش دادند و آن را علاوه بر جنبه‌های خصوصی و فردی، به جنبه‌های عمومی، سیاسی و حکومت داری تسری دادند. (۵/.)</p> <p>ج - خبرمقطوع الصدور بدونوع است: خبر متواتر و خبری که همراه با عواملی است که افاده قطع می‌کند. هر یک از این دونوع توضیح داده و بیان شود کافی است. (۵/.)</p> <p>د - مفهوم اولویت یا مفهوم موافق عبارت است از مفهومی که حکم آن با حکم موجود در منطوق یکسان است مثلاً هر دو «وجوب» یا هر دو «حرمت» است. (۵/.)</p> <p>ه (حجیت اجماع ناشی از کاشف بودن آن از رأی معصوم است. (۵/.)</p> <p>و) اجماع محصل به اجماعی گفته می‌شود که فقیه بوسیله تتبع در آرای فقها و فتاوی آنهاشخصاً به دست آورده باشد. (۵/.)</p> <p>ز) دلیل عقل عبارت است از «هر حکم عقلی ای» که نتیجه آن قطع به حکم شرعی باشد. (۵/.)</p> <p>ح) زیرا وقتی خداوند از عملی نهی می‌کند، آن عمل مبعوض اوست و انجام دهنده آن مورد خشم و غضب خداوند است و موجب دور شدن از خداوند می‌گردد در حالی که شرط صحت اعمال عبادی قصد قربت است و این دو با هم قابل جمع نیست. (۵/.)</p> <p>ط) الف: هر کس علم به اشتغال ذمه داشته باشد باید طوری عمل کند که علم به فراغ ذمه پیدا کند.</p> <p>ب: هرگاه عقل نسبت به عملی، ضرری را احتمال دهد، امر به پرهیز از آن می‌کند و کسی که بر خلاف این حکم عقل رفتار کند مستحق مذمت است. (۵/.)</p> <p>ی) حجیت تخییر بدیهی است و نیاز به استدلال ندارد زیرا هنگامی که مکلف در واقعه ای قرار می‌گیرد که از وجوب یا حرمت خالی نیست عقلاً یکی از آن دوازده اوصادرمی‌شود و راهی جز انجام یکی را ندارد. (۵/.)</p>		۱
۱/۵	<p>الف) حجت شرعی: عبارت است از دلیل موجهی که باید مجتهد برای فتوا و حکمی که صادر می‌کند داشته باشد تا در پاسخ این سؤال که بر چه مبنا و اساسی چنین حکمی صادر کرده، پاسخی روشن و مستدل ارائه کند. (۵/.)</p> <p>ب) اصول اربعمائه: امام علی (ع) و پیروان او و شاگردان مکتب اهل بیت، نسبت به جمع و تدوین احادیث نبوی و ائمه اطهار (ع) همت نمودند و حاصل این تلاش علمی تألیف آثار فراوانی در باب حدیث است که در بین آنها ۴۰۰ اثر شهرت بیشتری پیدا کرد که به اصول اربعمائه معروف شد. (۵/.)</p> <p>ج) اصول عملیه: هنگامی که فقیه در میان ادله اجتهادی (کتاب و سنت و عقل و اجماع) حکم مسئله مورد نظر را نمی‌یابد، اصول و قواعدی به یاری او می‌آیند که موجب می‌شود خود و مقلدینش را در مقام عمل از تحیر و سرگردانی نجات دهد، این اصول و قواعد همان اصول عملی یا ادله فقاهتی هستند. (۵/.)</p>		۲
۱	<p>برخی از مستشرقین مؤسس علم اصول را «محمد بن ادریس شافعی» دانسته‌اند و بر این عقیده‌اند که شیعیان به دلیل دسترسی به ائمه حدود ۲۰۰ سال بعد از اهل تسنن احساس نیاز به اصول نمودند، در حالی که با تحقیق و دقت نظر به جرأت می‌توان ادعا کرد که امام محمد باقر علیه‌السلام اولین فردی است که در مورد علم اصول سخن گفته‌اند و آنرا را پایه‌گذاری کرده‌اند.</p>		۳

راهنمای تصحیح سوالات امتحان نهایی درس: احکام (۳)		رشته : علوم و معارف اسلامی	ساعت شروع: ۸ صبح
پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه		تاریخ امتحان: ۱۳۹۸/۰۳/۰۷	تعداد صفحه: ۳
دانش آموزان روزانه، بزرگسال و داوطلبان آزاد سراسر کشور در خرداد ماه سال ۱۳۹۸		مرکز سنجش و پایش کیفیت آموزشی http://aee.medu.ir	
ردیف	راهنمای تصحیح	بارم	
۴	در برخی از جملاتی که بین افراد رد و بدل می شود علاوه بر معنایی که از مفاد عین کلام فهمیده می شود ، از مضمون بیان نشده آن هم ، معنایی را می توان برداشت نمود و به آن استناد کرد مثلاً در عبارت : اگر برف ببارد مدرسه تعطیل است ، مطلبی از عین همین عبارت برداشت می شود که تعطیلی مدرسه در صورت باریدن برف است ، اما این مطلب که : اگر برف نبارد مدرسه تعطیل نیست را هم می توان از همان عبارت فهمید مدلول جمله اول منطوق و مدلول جمله دوم مفهوم نامیده می شود (۱) تفاوت : منطوق مدلول مطابقی جمله است و مفهوم مدلول التزامی جمله است. (۵/.)	۱/۵	
۵	بعضی از الفاظ و تعابیر دلالت بر کلیت و شمولیت حکم دارند و ظهور در عمومیت دارند که به آنها عام گفته می شود (۵/.) مواردی که دلالت بر عموم دارند (۱) لفظ کل و الفاظ هم معنای آن (۲) جمع معرف به ال (۳) قرار گرفتن نکره در سیاق نفی یانهی (دومورد کافی است هر مورد ۲۵/.)	۱	
۶	اگر وجود یک واجب متوقف بر وجود مقدمه ای باشد که عقل به تنهایی آن را درک می کند به آن مقدمه عقلی می گویند مانند تهیه وسیله برای رفتن به حج که وجوب به حج تعلق گرفته ولی عقل تهیه مقدمات را واجب می داند و این لازمه عقلی آن است . اما در صورتی که مقدمه را شرع تعیین کرده باشد، مقدمه شرعی خواهد بود مثل طهارت برای نماز که هم وجوب نماز و هم وجوب طهارت که مقدمه آن است هر دو از طریق شارع بیان شده است .	۱/۵	
۷	یعنی همان چیزی که قبلاً مورد یقین بود ، در زمان بعد مورد شک واقع شود، مثلاً اگر مکلف قبلاً به وضو یقین داشت و در مورد غسل شک کرد ، نمی تواند یقین به وضو را استصحاب کند چون متعلق شک و یقین وحدت ندارد.	۱	
۸	دلیل اول : عقل حکم می کند که مجازات نمودن مکلف برای عملی که وجوب یا حرمت آن برایش بیان نشده ، قبیح است و این کار از حکیم سر نمی زند پس اگر در مسئله ای حکم آن در ادله یافت نشد، اصل این است که نسبت به آن تکلیفی ندارد. (قاعده قبح عقاب بلا بیان) دلیل دوم : آیات متعدد قرآن مانند : لایکلف الله نفساً الا ما آتاهها دلیل سوم : روایاتی مانند حدیث رفع (ذکر دودلیل کافی است هر مورد ۵/.) (نمره)	۱	
۹	الف) ترجمه روایت : هر کس در حالت یقین باشد سپس شک کند پس باید یقینش را ادامه دهد زیرا شک نمی تواند یقین را از بین ببرد. (۷۵/.) ب) قاعده یا اصل استصحاب (۵/.)	۱/۲۵	
۱۰	الف) باید به نحوی عمل کند که یقین به ادای تکلیف کند یعنی به چهار طرف نماز بخواند تا به فراغت ذمه اش از تکلیف یقین کند بنا بر اصل احتیاط. ب) اگر در مورد از بین رفتن عدالت امام جماعت شک کنیم باید یقین به عدالت امام جماعت را که قبلاً بوده استصحاب نمائیم و به شک اعتنا نکنیم . بنا بر اصل استصحاب (بیان حکم ۲۵/.) بیان اصل عمل مربوطه ۲۵/.)	۱	

ساعت شروع: ۸ صبح		رشته: علوم و معارف اسلامی	راهنمای تصحیح سؤالات امتحان نهایی درس: احکام (۳)
تعداد صفحه: ۳		تاریخ امتحان: ۱۳۹۸/۰۳/۰۷	پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه
مرکز سنجش و پایش کیفیت آموزشی http://aee.medu.ir		دانش آموزان روزانه، بزرگسال و داوطلبان آزاد سراسر کشور در خرداد ماه سال ۱۳۹۸	
بارم	راهنمای تصحیح		ردیف
۱	الف (در عبارت « یجوز عند الاضطرار تناول المحرم » هنگام اضطرار خوردن چیز حرام جائز است و «المحرم» عام است و شامل خوردن میته و خمر و غیر آن می شود. ب (طبق متن بالا ، روایات زیادی نسبت به خمر تفاوت قائل شدند و استفاده از آن راحتی در شرایط اضطرار منع نمودند حتی به اندازه ای که در حدّ سرمه کشیدن باشد (مخصص : روایات در باب حرمت خمر)		۱۱
۱/۲۵	الف (طبق نظر شافعی صلوات بر پیامبر و آل ایشان در تشهد سنت و مستحب است . (./۵). ب (مرحوم شیخ طوسی صلوات را واجب دانسته‌اند و می‌فرمایند : دلیل ما اجماع علما و اصل احتیاط است و دلیل دیگر فرمایش رسول خدا (ص) است که فرمودند: هر کس نمازی بخواند که در آن بر من و اهل بیت من صلوات نفرستد نمازش قبول نمی‌شود . (./۵).		۱۲
۱	الف (بیع و خرید و فروش در روز جمعه بعد از اذان ظهر حرام است . (./۵). ب (در صورتیکه پس از اذان ظهر جمعه بیع انجام شود ، شخص معصیت کرده است و مرتکب حرام شده ولی معامله صحیح است . (./۵).		۱۳
./۵	گزینه ب		۱۴
./۵	گزینه ب		۱۵
۲۰	موفق و پیروز باشید		جمع نمره